

Danish scientific journal
DSJ

№35/2020

ISSN 3375-2389

Vol.4

The journal publishes materials on the most significant issues of our time. Articles sent for publication can be written in any language, as independent experts in different scientific and linguistic areas are involved.

The international scientific journal “Danish Scientific Journal” is focused on the international audience. Authors living in different countries have an opportunity to exchange knowledge and experience.

The main objective of the journal is the connection between science and society. Scientists in different areas of activity have an opportunity to publish their materials. Publishing a scientific article in the journal is your chance to contribute invaluable to the development of science.

Editor in chief – Lene Larsen, Københavns Universitet

Secretary – Sofie Atting

- Charlotte Casparsen – Syddansk Erhvervsakademi, Denmark
- Rasmus Jørgensen – University of Southern Denmark, Denmark
- Claus Jensen – Københavns Universitet, Denmark
- Benjamin Hove – Uddannelsescenter Holstebro, Denmark
- William Witten – Iowa State University, USA
- Samuel Taylor – Florida State University, USA
- Anie Ludwig – Universität Mannheim, Germany
- Javier Neziraj – Universidade da Coruña, Spain
- Andreas Bøhler – Harstad University College, Norway
- Line Haslum – Sodertorns University College, Sweden
- Daehoy Park – Chung Ang University, South Korea
- Mohit Gupta – University of Calcutta, India
- Vojtech Hanus – Polytechnic College in Jihlava, Czech Republic
- Agnieszka Wyszynska – Szczecin University, Poland

Also in the work of the editorial board are involved independent experts

1000 copies

Danish Scientific Journal (DSJ)

Istedgade 104 1650 København V Denmark

email: publishing@danish-journal.com

site: <http://www.danish-journal.com>

CONTENT

ECONOMIC SCIENCES

Makaryan R., Baghdasaryan A. COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CAPITAL MARKET DEVELOPMENT IN THE COUNTRIES OF THE EURASIAN ECONOMIC UNION.....3	Makarevych O. INTELLECTUAL CAPITAL OF THE ENTERPRISE: FACTORS OF APPEARANCE AND FUNCTIONS.....26
Baranivskiy O. TRENDS IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN TRANSPORT IN THE CONTEXT OF INTEGRATION OF THE NATIONAL TRANSPORT NETWORK INTO THE TRANS-EUROPEAN 8	Ezangina I., Malovichko A., Grigoryan K. ASSESSMENT OF THE ROLE OF JSC "RUSSIAN VENTURE COMPANY" AND ITS INSTITUTIONS IN THE IMPLEMENTATION OF THE STRATEGY OF INVESTMENT AND INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE RUSSIAN FEDERATION.....29
Daribekov S., Yeskerova Z., Akhmetova A. TRENDS IN FINANCIAL SECURITY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....13	Panov V., Panova N. INSTITUTIONAL APPROACH TO MANAGING THE DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES 36
Zhebka V., Tkachenko O., Zhebka V. FACTOR ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF REGIONAL PRODUCTION DEVELOPMENT PROCESSES 17	Panova N. ADVERTISING ACTIVITIES OF MEDIA ORGANIZATIONS IN THE INFORMATION AND NETWORK ENVIRONMENT.....41
Kudrenko N., Kotendzhi M. MAIN CRITERIA OF DETERMINING LEVEL OF MATERIALITY DURING AUDIT.....21	Mykhalchyshyna L., Fishchuk N. ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS IN THE PROCESS OF DECENTRALIZATION: CURRENT STATE AND PROSPECTS.....48

JURISPRUDENCE

Bochkareva E. REFINEMENT OF RUSSIAN LEGISLATION WITHIN THE PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE.....60	Dzhalilov E. INTELLECTUAL PROPERTY: CONCEPT AND SIGNS 62
--	---

POLITICAL SCIENCES

Krylov D. RUSSIAN POLITICAL MIRAGES: THE PRODUCTION OF EMPTINESS.....65
--

ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS IN THE PROCESS OF DECENTRALIZATION: CURRENT STATE AND PROSPECTS

Mykhalchyshyna L.,

Ph. D., associate Professor,

*Associate Professor of the Department of Global Economy
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

Fishchuk N.

Ph. D., associate Professor,

*Associate professor of the Department of Agrarian Management,
Vinnitsa National Agrarian University, Ukraine*

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Михальчишина Л.

к.е.н., доцент, доцент кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів

і природокористування України, м. Київ, Україна

Фіщук Н.

к. с.-г. н., доцент, доцент кафедри аграрного менеджменту

Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна

Abstract

The essence and basic tasks of decentralization reform, the main results of the implementation of the first stage of formation of united territorial communities are analyzed. The problem of financial support for the development of ATG is investigated. The goals of regional socio-economic programs in modern conditions of state formation are determined. The state of preparation and implementation of regional development projects in Vinnytsia region, the financial mechanism of their provision are analyzed.

The factors that negatively influence the course of implementation of socio-economic programs of regional development are highlighted. Possibilities of further development of local self-government and development of effective ways of solving problems of life support of territorial communities are identified.

Анотація

Проаналізовано сутність і базові завдання реформи децентралізації, основні результати виконання I-го етапу становлення об'єднаних територіальних громад. Досліджено проблему фінансового забезпечення розвитку ОТГ. Визначено цілі регіональних соціально-економічних програм в сучасних умовах державотворення. Проаналізовано стан підготовки та реалізації проектів регіонального розвитку у Вінницькій області, фінансовий механізм їх забезпечення.

Виокремлено фактори, котрі негативно впливають на хід виконання соціально-економічних програм регіонального розвитку. Визначено можливості подальшого розвитку місцевого самоврядування та вироблення ефективних шляхів вирішення проблем життєзабезпечення територіальних громад.

Keywords: reform, decentralization, regional development, united territorial community (OTG), self-government, financial support, socio-economic development programs.

Ключові слова: реформа, децентралізація, регіональний розвиток, об'єднана територіальна громада (ОТГ), самоврядування, фінансове забезпечення, програми соціально-економічного розвитку.

Перспективний напрям розвитку українського суспільства у вирішенні нагальних проблем регіонального розвитку без сумніву вбачається у підвищенні рівня економічної та соціальної самостійності територіальних громад – первинних суб'єктів місцевого самоврядування. Саме на це спрямована найбільш масштабна реформа в Україні – децентралізація. Для її реалізації прийнято ряд базових нормативно-правових актів, які створюють правові та фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування. Нинішня ситуація давно вимагає проведення адміністративної реформи, системної розбудови інституту місцевого самоврядування. Як зазначається в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади

в Україні, функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримки сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню органами місцевого самоврядування, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях [16]. З огляду на це вважаємо, що актуальною є розробка нових та удосконалення діючих інструментів соціально-економічного розвитку регіонів, зокрема, висвітлення змісту державної політики розвитку територіальних громад, розподіл та консолідація зусиль між різними рівнями адміністратив-

ного управління, справедливий механізм фінансування, що дасть можливість громадам самостійно визначати і вирішувати свої найбільш нагальні проблеми, ефективніше використовувати кошти, підвищувати якість та розширяти спектр надання публічних послуг, покращувати життєвий простір тощо.

Питання розвитку територіальних громад у світлі реформи децентралізації тривалий час не втрачає своєї актуальності і досить широко висвітлюється як в працях науковців, так і в публікаціях практиків сфери адміністративного управління всіх рівнів. Так, дослідженню стану та проблем розвитку місцевого самоврядування, зокрема визначенню ролі держави у забезпеченні місцевого розвитку, перспектив розвитку територіальних громад присвятили свої наукові праці В. С. Толуб'як та В. В. Костецький [17], В. А. Негода [11], Т. М. Барановська, О. Г. Остапенко, Т. І. Гладка, О. Гарнець, О. Гончарук, І. В. Ярошенко та інші. Механізми розроблення та реалізації програм соціально-економічного розвитку регіонів висвітлюються в працях О. С. Качного [6], В. М. Макаренка [8], А. Андрєєва, В. Дорофійєнка, Н. Ларіної, В. Меркушова. Питання змісту, форм та джерел фінансового забезпечення об'єднаних територіальних громад в центрі уваги І. В. Абрамової [1], В. М. Опаріна, О. О. Ляхович та О. І. Ільчук [7].

Незважаючи на значний інтерес до висвітлення стану та проблем місцевого самоврядування, питання використання форм та інструментів забезпечення розвитку територіальних громад в Україні, загалом, та в окремих регіонах, зокрема, виявились надзвичайно багатоглядними, а тому потребують подальшого наукового пошуку, узагальнення отриманих результатів та визначення перспектив.

Метою статті є з'ясування змісту реформи децентралізації щодо розвитку територіальних громад, розгляд основних шляхів її реалізації, аналіз результатів виконання першого етапу та перспектив подальшого розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні та, зокрема, у Вінницькій області.

Україна визначилась щодо стратегічного напрямку свого розвитку – інтеграція до Європейсь-

кого Союзу. Активне включення до євро інтеграційних процесів вимагає комплексного вирішення цілої низки проблем, серед яких соціально-економічний розвиток регіонів відіграє пріоритетну роль. Нинішня ситуація в Україні давно викликає занепокоєння через зменшення обсягів сільськогосподарського та промислового виробництва, зниження рівня життя населення, погіршення демографічних характеристик. Особливо потерпають сільські території, де більш помітно проявляється часткова деградація та зuboжіння населення, зменшення кількості об'єктів соціальної інфраструктури, знелюднення, загострення демографічних проблем, відсутня фінансова підтримка дрібних агроформувань тощо. Гостро стоїть проблема фінансового забезпечення, необхідного для безперервного відтворення процесу виробництва та усестороннього розвитку сільських поселень. Вирішення цих питань потребує консолідації зусиль органів державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва, включаючи самих жителів сільських поселень. Саме тому з 2014 року в Україні стартувала одна із наймасштабніших реформ – реформа децентралізації. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері.

Реформа передбачає створення нової моделі територіальної організації влади, децентралізацію завдань, повноважень та відповідальності; розвиток системи місцевого самоврядування і формування спроможних територіальних громад, удосконалення державної регіональної політики тощо. До основних завдань, що лежать в основі децентралізації варто віднести: передачу повноважень від органів виконавчої влади на рівень територіальних громад і закріплення за ними достатніх фінансових ресурсів; чітке розмежування повноважень між органами виконавчої влади та між різними рівнями органів місцевого самоврядування; посилення відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування за свої рішення перед виборцями і державою (рис. 1).

Рис. 1. Основні завдання концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади

Джерело: сформовано авторами за [9]

Основна ідея реформи в передачі повноважень, фінансів на їх реалізацію та відповідальності за їх виконання від центральної влади органам місцевого самоврядування (ОМС), тобто тому керівництву (місцевим радам та їх головам), яке жителі територіальних громад самі собі оберуть. Така ідея зрозуміла, адже органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їхні виконкоми є найближчою до людей владою. Отже, саме вони повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність. Крім цього, на місцях жителі краще знаються на своїх локальних проблемах і можуть використати кошти на їх вирішення більш ефективно. Зміна адміністративно-територіальної вертикалі на пряму пов'язала новостворені громади з Державним бюджетом, дала можливість отримувати більше фінансових ресурсів та, одночасно, забезпечила громадам значно ширші повноваження та обов'язки. Зрозумілою є мета децентралізації – наблизити владу до мешканців, а мешканців – до влади для підвищення доступності та якості освітніх, медичних, культурних, адміністративних, комунальних і соціальних послуг, які отримують мешканці громад.

Нова законодавча база значно посилила мотивацію до територіального розвитку, створила нормативно-правове поле та механізми для формування життєздатних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні своїх нагальних проблем.

Сьогодні досить активно обговорюються результати першого етапу децентралізації в Україні за 2014-2018 роки. Відомо, що було створено понад 870 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які охопили третину території України. Проживає на цих територіях близько 9 млн. людей. Таким чином держава дала можливість регіонам формувати на

місці свій більш гнучкий до місцевих особливостей вектор розвитку.

Починаючи із введення механізму децентралізації в дію по всій території України міста, селища та села почали обговорювати можливості тісної співпраці, розуміючи спільні переваги, що може нести даний інтеграційний процес. Тобто реформа дозволила різним територіальним одиницям добровільно формувати об'єднані територіальні громади (ОТГ), утворюючи один адміністративний центр.

До складу об'єднаних територіальних громад, які функціонують, увійшли більш як 3,7 тис. територіальних громад базового рівня (міста, села, селища), або 33,9% усіх територіальних громад країни (не враховуючи окуповані території). Найбільше ОТГ функціонує в Дніпропетровській (62), Черкаській (54) і Житомирській (53) областях. Найменше – в Закарпатській області (6), яка до того ж є аутсайдером і за іншими показниками формування ОТГ (через тривалу відсутність в області затвердженого плану створення ОТГ). Варто зазначити, що в результаті права на добровільність об'єднання громад, 18% території країни не охоплено перспективними планами формування ОТГ.

Як зазначається в інформації уповноваженого державного органу з розвитку громад та територій, найгірша ситуація в громадах Закарпатської, Одеської, Київської, Вінницької та Полтавської областей, в яких проблеми виникають ще на етапі формування плану. Серед основних причин відмічається небажання місцевого керівництва втратити владу в багатих громадах (тобто тих, які мають ресурси наповнення місцевих бюджетів) через об'єднання з біднішими; неможливість чітко визначити критерії для об'єднання громад, що накладає свою специфіку на загальний шаблон об'єднання [9].

Загальна характеристика ОТГ по регіонах України станом на 01.01.2019 р. наведена в таблиці 1.

Характеристика ОТГ, що функціонують, станом на 01.01.2019 р.

Області	Кількість ОТГ	Частка населення області, яке проживає в ОТГ, %	Площа області під ОТГ, %	Кількість територіальних громад, що об'єдналися
Вінницька	37	41,4	15,2	110
Волинська	50	34,6	54,6	218
Дніпропетровська	62	17,8	44,9	191
Донецька	10	3,2	15,8	62
Житомирська	53	65,1	61,1	372
Закарпатська	6	5,7	4,8	20
Запорізька	44	25,3	54,4	157
Івано-Франківська	30	23,8	23,4	137
Київська	16	13,5	14,1	105
Кіровоградська	20	14,2	18,9	60
Луганська	9	4,0	17,7	49
Львівська	40	13,6	22,3	165
Миколаївська	29	19,9	35,9	102
Одеська	28	13,2	28,1	126
Полтавська	45	22,6	29,8	167
Рівненська	32	22,0	27,6	109
Сумська	30	26,9	34,6	139
Тернопільська	49	58,6	45,2	282
Харківська	17	10,4	18,3	77
Херсонська	28	22,7	29,1	97
Хмельницька	45	40,6	57,1	346
Черкаська	54	26,6	38,2	200
Чернівецька	33	37,0	44,6	113
Чернігівська	39	43,1	52,0	307

Джерело: [9]

Моніторинг за розвитком громад та територій дає можливість не лише оцінювати отримані результати, виявляти проблеми та усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки, але й вчасно реагувати на виявлені прораханки чи недопрацювання. Тому зазначимо, що нещодавно набув чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (щодо спрощення процедури затвердження перспективних планів формування територій громад Автономної Республіки Крим, областей)» [14], яким передбачено, що об'єднання громад надалі відбуватиметься винятково за перспективним планом, який затверджуватиме Уряд. Тобто процедура створення перспективних планів більше не передбачатиме етапу схвалення цих документів обласними радами.

В той же час була оновлена Методика формування спроможних територіальних громад [13]. В цьому документі встановлені критерії, які дають можливість оцінити рівень спроможності громади, котрі будуть враховуватися при розробленні чи внесенні змін до перспективних планів:

- чисельність населення, що постійно проживає на території (до 3 тисяч осіб – 0,3; від 3 до 7 тисяч – 0,6; 7 тисяч осіб і більше – 1);
- чисельність дітей шкільного віку, які навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах, розташованих на території (до 300 – 0,3; від 300 до 500 – 0,6; 500 і більше – 1);

- площа території спроможної територіальної громади (до 200 кв. км – 0,3; від 200 до 400 кв. км – 0,6; понад 400 кв. км – 1);
- індекс податкоспроможності бюджету (до 0,3 – 0,3; від 0,3 до 0,9 – 0,6 більше 0,9 – 1);
- частка місцевих податків та зборів у доходах бюджету (до 20% – 0,3; від 20 до 40% – 0,6; понад 40% – 1).

Рівень спроможності територіальних громад визначатиметься за сумою вказаних вище критеріїв.

- Низький рівень спроможності – від 1,5 до 2,1.
- Середній рівень спроможності – від 2,2 до 3,8.
- Високий рівень спроможності – від 3,9.

Також відтепер при формуванні спроможних територіальних громад мають братися до уваги ще й оптимальні мережі соціальної інфраструктури та доступність публічних послуг.

Сформовані на оновленій нормативній базі перспективні плани мають стати підґрунтям для нового адміністративно-територіального устрою, на основі якого повинні відбуватися місцеві вибори у 2020 році.

Розглядаючи тему децентралізації, не можна обійти увагою зміни, які торкнулися повноважень органів ОТГ, спектр яких достатньо розширився: від розробки стратегії розвитку до організації благоустрою населених пунктів, які увійшли до складу

ОТГ. Зокрема рада затверджує бюджет ОТГ; утворює виконавчий комітет; встановлює місцеві податки і збори; визначає основні вектори соціально-економічного і культурного розвитку ОТГ, та ін. Виконавчий комітет своєю чергою забезпечує виконання бюджету ОТГ; координує діяльність відділів, управлінь, комунальних підприємств, установ та організацій ОТГ; має право змінювати/скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь та їхніх посадових осіб тощо.

Досліджуючи проблему фінансового забезпечення розвитку ОТГ, Ляхович О. О. та Ільчук О. І. в своїй публікації справедливо ставлять питання: чи стало мешканцям ОТГ жити краще, чи змогли реалізувати своє право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги, чисті й освітлені вулиці [7].

Звичайно, навряд чи можна очікувати на швидкі і кардинальні зміни. Розуміємо, що проблеми у існуванні ОТГ залишаються. Так, аналіз результатів виконання першого етапу реформи децентралізації переконує, що особливо актуальною залишається проблема фінансового забезпечення. Стану фінансової самостійності досягти вдалося далеко не усім ОТГ. Як зазначають В. С. Толуб'як та В. В. Костецький, створені ОТГ після 2020 року шукатимуть нові формати існування в умовах нового адміністративно-територіального поділу [17].

Підводячи підсумки першого етапу реформи, можна констатувати, що найважливішими є наступні результати:

- державна підтримка розвитку регіонів та громад зросла у 39 разів з 0,5 млрд грн у 2014 р. до 19,37 млрд грн у 2018 р.;
- власні доходи місцевих бюджетів зросли на 165,4 млрд грн – з 68,6 млрд грн у 2014 році до 234 млрд грн у 2018 р.;
- бюджети ОТГ зросли у середньому у 5-7 разів;
- за рахунок державної субвенції уже реалізовано 6298 проектів розвитку інфраструктури;
- 1170 громад скористалися механізмом співробітництва для реалізації спільних проектів;

- в ОТГ створено 123 сучасних центри надання адміністративних послуг;

- децентралізації в Україні сприяють більше 20 міжнародних проектів;

- близько 60% українців вважають децентралізацію потрібною реформою [10].

В цілому ряді публікацій наголошується, що регіональна політика стає вагомим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку всієї країни, а створення інституту місцевого самоврядування, що передбачає збалансований і рівномірний розвиток усіх регіонів, в той же час потребує розробки нових підходів регіонального розвитку. Виділенню найбільш актуальних цілей, формуванню економічно виправданої системи заходів сприятимуть програми соціально-економічного розвитку регіонів [1, 7, 17].

Не викликає сумніву, що процеси розвитку країни в цілому та її регіонів є взаємозалежними і взаємопов'язаними. Міцною і конкурентоспроможною національна економіка може бути лише опираючись на міцні, конкурентоспроможні регіони, а останні – на конкурентоспроможні ОТГ. І навпаки, конкурентоспроможний регіон – це сприятливе бізнес-середовище для успішних ОТГ. Зрозуміло, що для формування потужних конкурентоспроможних регіонів розвиток ОТГ повинен узгоджуватись із загальною стратегією розвитку відповідної області, при цьому формуючи підґрунтя для зрівноваження регіонів у межах країни.

Справедливість цього твердження знаходимо в Стратегії розвитку Вінницької області, в якій передбачено співфінансування мікропроектів регіонального розвитку з обласного бюджету. Такий відбір здійснюється на конкурсних засадах. Так, у 2018 році було проведено XV обласний конкурс проектів розвитку територіальних громад. З обласного бюджету виділено на реалізацію проектів рекордну суму 38,5 млн грн (для порівняння: в 2004 році в конкурсі прийняли участь та стали переможцями 27 громад, з обласного бюджету було виділено 300 тис грн).

Пріоритетні напрями обласного конкурсу проектів показані на рис. 2.

Рис. 2. Пріоритетні напрями обласного конкурсу проектів розвитку територіальних громад
Джерело:[12]

Для участі в XV обласному Конкурсі проектів розвитку територіальних громад було зареєстровано 735 проектів, з них 142 проекти екологічного спрямування.

За результатами конкурсу визнано переможцями 384 проекти, а саме: 139 – з екологічного спрямування та 245 – по інших напрямках, таких як:

- підтримка людей з обмеженими фізичними можливостями;
- збереження історико-культурної спадщини;
- розвиток спортивної та туристичної інфраструктури населених пунктів;

- впровадження енергозберігаючих та ресурсо-ефективних технологій в закладах бюджетної сфери;

- проведення енергетичних обстежень будівель комунальної власності; співфінансування розробки «Плану дій сталого енергетичного розвитку і клімату» з метою підтримки ініціатив місцевих рад області щодо приєднання до Європейської ініціативи «Угода мерів»;

- модернізація мереж вуличного освітлення.

Обсяги співфінансування розглянутих проектів залежать від визначеної категорії учасників обласного конкурсу (рис. 3).

Рис. 3. Категорії учасників обласного конкурсу проектів розвитку територіальних громад та обсяги співфінансування
Джерело: [12]

Як бачимо, не залишаються поза увагою навіть сільські ради, які не ввійшли до складу об'єднаних територіальних громад. Ця категорія учасників може розраховувати на співфінансування своїх проектів на суму до 100 тис грн, а власний внесок має складати не менше чверті загальної вартості. Найбільша сума з обласного бюджету виділяється на проекти міжмуніципального співробітництва – це спільні проекти, розроблені декількома органами місцевого самоврядування. В цьому випадку загальний бюджет співфінансування може складати до 400 тис грн, при рівній дольовій участі громади і обласного бюджету.

Таким чином, ми бачимо, що ОТГ, які «вписують» свій розвиток у регіональну стратегію, мають змогу отримати більш вагоме фінансування з обласного бюджету під програми регіонального розвитку. Дані рис. 4. показують, що найбільшу суму коштів з обласного бюджету було виділено у 2018 році – 38,5 млн грн. У 2019 році сума фінансової підтримки проектів розвитку територіальних громад становила 20 млн грн. В цьому році в межах обласного конкурсу розвитку ОТГ було розглянуто і здійснено експертизу 749 проектів, з них визнано переможцями 283 проекти.

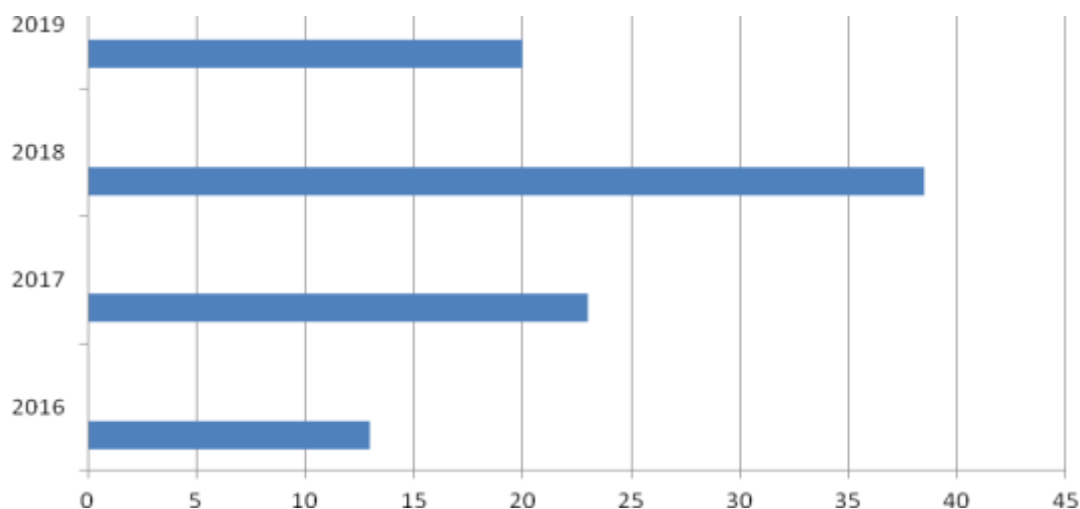

Рис. 4. Виділено коштів з обласного бюджету з обласного бюджету під програми регіонального розвитку, млн грн

Джерело: [12]

Одним із напрямів комплексного розвитку територій Вінниччини є залучення грантових коштів шляхом налагодження міжнародних відносин та співробітництва з Європейськими партнерами.

За підтримки країн-донорів таких як Швейцарія, Канада та Європейської Комісії, у Вінницькій області втілюються у життя ряд проектів направлених на соціально-економічний розвиток громад, а саме:

- Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO);
- Проект ПРООН, метою якого є підтримка процесу реформування відповідно до стратегічних планів уряду;
- Проект «Партнерство для розвитку міст» ПРОМІС впроваджується в області (з квітня 2015 року до грудня 2020 року) Федерацією канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Уряду Канади, який спрямовано на зміцнення муніципального сектору в Україні.

Також в 2018 році Вінницька обласна державна адміністрація виступала бенефіціаром 8 проектів міжнародної технічної допомоги, з яких 6 фінансуються за рахунок коштів Європейського Союзу в особі Європейської комісії в Україні та 2 – за рахунок коштів Європейського банку реконструкції та

розвитку:

1. Проект «EnergyGo: Впровадження плану дій сталого енергетичного розвитку міста Жмеринка».
2. Проект «Розвиток можливостей кооперативу для захисту правових і економічних інтересів особистих селянських господарств, а також розширення асортименту молочної продукції для соціальної сфери Томашпільського району».
3. Проект «Енергоефективний Гнівань – енергетична політика для сталого розвитку міста Гнівань».
4. Проект «Сільський туризм – вірний крок на шляху покращення транскордонного співробітництва між Сорокським районом (Республіка Молдова) та Ямпільським районом (Україна, Вінницька область)».
5. Проект «Транскордонна мережа для інноваційного сільського господарства».
6. Проект «Кластер «Яблуневий шлях».
7. Проект «Автоматична система оплати проїзду для м. Вінниця – Підтримка в реалізації проекту».
8. Проект «Автоматична система оплати проїзду для м. Вінниця – Нормативно-правова база» [12].

Таким чином, проведення структурної перебудови, консолідація зусиль між різними рівнями адміністративного управління, справедливий розподіл фінансових ресурсів дасть змогу дати поштовх до соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, досягти стійкого економічного ефекту за умови гармонізації пріоритетів і етапів зазначених реформ із реформою місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Фінансові ресурси ОТГ складаються із власних доходів і коштів, переданих з державного бюджету. Частка переданих з держбюджету коштів здебільшого коливається в межах 65-75% загальних доходів ОТГ.

У 2012 р. в Україні було запроваджено новий механізм фінансового забезпечення регіонального розвитку – Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) у складі загального фонду державного бюджету України. Кошти фонду витрачаються переважно на соціальні проекти й розв'язання поточних проблем органів місцевого самоврядування.

Згідно зі ст. 24 1 Бюджетного кодексу України [2], кошти ДФРР спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, які, зокрема, мають на меті розвиток регіонів та відповідають пріоритетам Державної стратегії регіонального розвитку [3].

На сьогодні основними джерелами фінансування реалізації Стратегії є державний фонд регіонального розвитку та кошти державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу у рамках виконання Угоди про фінансування Програми підтримки секторальної політики – Підтримка регіональ-

ної політики України. Не дивлячись на те, що Бюджетним кодексом України чітко визначено рівень обсягу коштів державного фонду регіонального розвитку (1% від загального фонду державного бюджету), що має щорічно передбачатися у державному бюджеті, Мінфіном не забезпечується дотримання цієї норми. У 2018 році ця вимога виконана лише на 71%. Крім того, до реалізації Стратегії фактично не залучені кошти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади в рамках відповідних бюджетних програм (як це передбачено Стратегією).

Експерти з децентралізації констатують, що передбачені Стратегією основні інструменти та механізми її реалізації (державні цільові програми, угоди щодо регіонального розвитку, програми подолання депресивності територій тощо) на сьогодні не діють, тому існує потреба в перегляді та оновленні існуючих інструментів.

Станом на 01.01.2019 року регіональні стратегії розвитку було затверджено всіма регіонами України.

Слід також зазначити, що План заходів з реалізації регіональної стратегії розвитку є основою для розроблення інвестиційних програм (проектів), спрямованих на розвиток регіонів. Аналіз стану підготовки та реалізації проектів показав, що в порівнянні з 2017 роком спостерігається позитивна динаміка щодо кількості проектів, які передбачені затвердженими планами заходів на усіх стадіях, як завершених, так і проектів на стадії реалізації та підготовки. В той же час, зменшується кількість проектів, що не були затверджені планами заходів (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз стану підготовки та реалізації проектів регіонального розвитку у 2018 р.

		2017	2018		Відхилення	
		Кількість проектів, од.	Кількість проектів, од.	Спрямовано коштів, млн грн	Абсолютне, +/-	Відносне, %
Реалізовано / завершено	Передбачені затвердженими планами заходів	1493	1548	17883,2	55	3,7
	Не затверджені планами заходів	2614	1986	10159,9	-628	-24,0
На стадії реалізації	Передбачені затвердженими планами заходів	1226	1569	19899,8	343	28,0
	Не затверджені планами заходів	1049	995	27277,1	-54	-5,1
На стадії підготовки	Передбачені затвердженими планами заходів	628	990	10635,0	362	57,6
	Не затверджені планами заходів	335	664	17960,3	329	98,2

Джерело: [4]

Основними джерелами фінансування завершених у 2018 році проектів, включених регіонами до планів заходів, були: державний бюджет (державний фонд регіонального розвитку, субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку ок-

ремих територій та субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад) – 32,52%; місцеві бюджети – 50,66%; кредитні ресурси – 1,44%; державно-приватне партнерство – 0%; інші джерела – 15,38% (рис. 5).

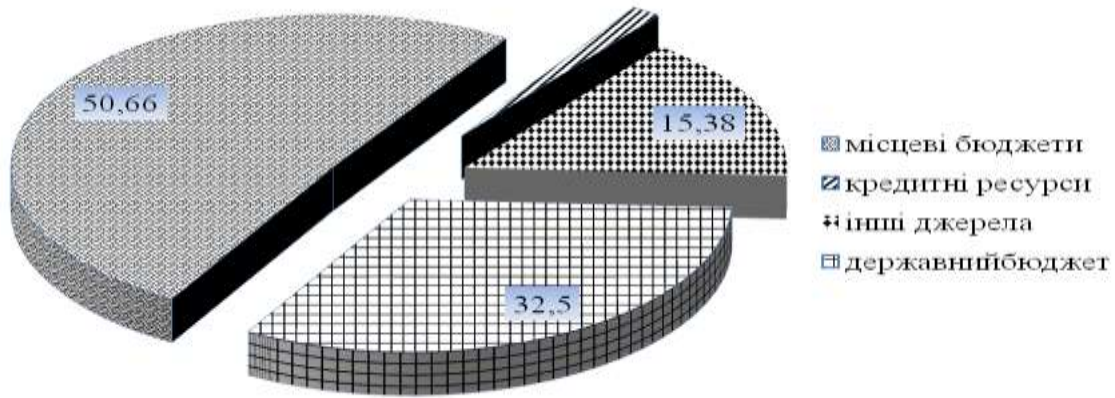

Рис. 5. Структура джерел фінансування регіональних проектів, завершених у 2018 році, %
Джерело: [4]

Порівнюючи джерела фінансування завершених у 2018 році проектів, включених регіонами до планів заходів, з показниками 2016-2017 років, можна зробити висновок, що спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення частки фінансування проектів за рахунок місцевих бюджетів та зменшення за рахунок державного бюджету.

Так, частка фінансування проектів за рахунок державного бюджету скоротилась з 36,87% у 2017 році до 32,52% у 2018 році, натомість частка фінансування за рахунок місцевих бюджетів збільшилась відповідно з 28,08% до 50,66%, що свідчить про по-

зитивний ефект проведеної фіскальної децентралізації. Слід зазначити, що, виходячи з даних облдержадміністрацій, найбільшими за обсягами фактичного фінансування були проекти реалізовані/завершені протягом 2018 року м. Києва – загальний обсяг фінансування у 2018 році – 5 294,1 млн. грн., що становить 29,6% від вартості всіх реалізованих за звітний період у країні проектів, що відповідають планам заходів. Також високою була сукупна вартість реалізованих/завершених проектів Тернопільської (2 1310,0 млн. грн.; 11,9%), Донецької (2 113,5 млн. грн.; 11,8%) Чернігівської (1 510,6 млн. грн.; 8,4%) областей (рис. 6).

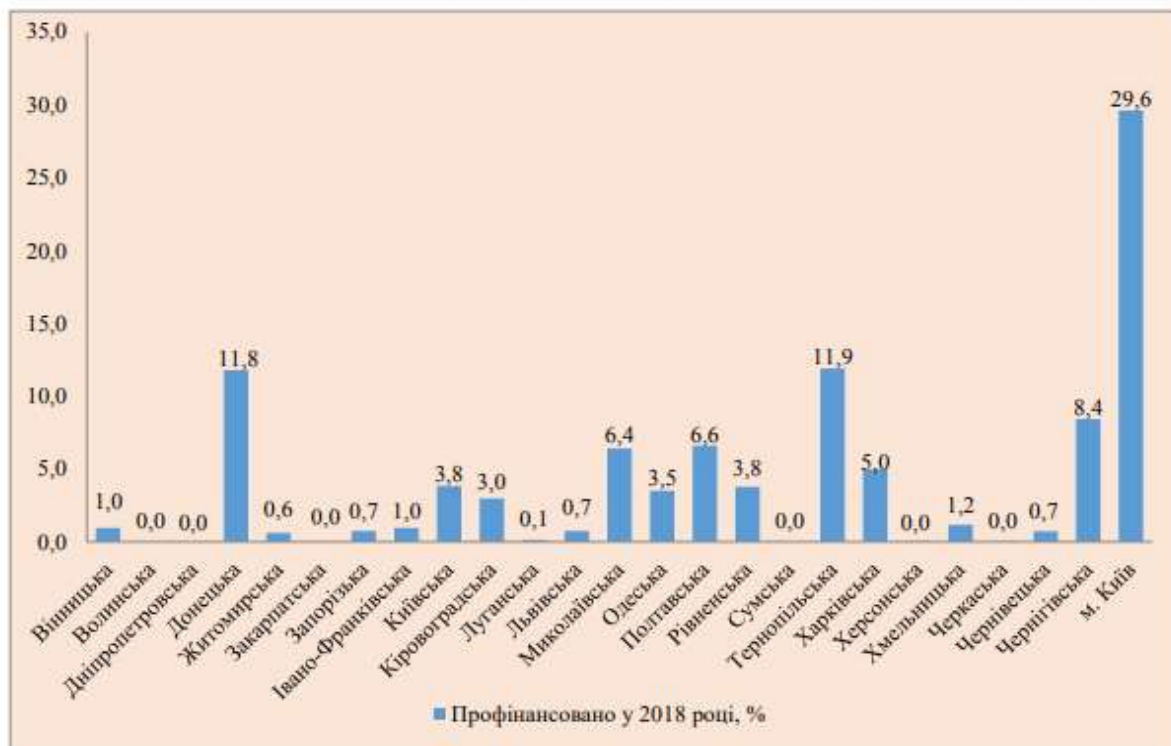

Рис. 6. Частка реалізованих / (завершених) проектів регіонального розвитку протягом 2018 року
Джерело: [4]

У 2018 році кошти державного фонду регіонального розвитку були спрямовані розпорядникам нижчого рівня в обсязі 4,292 млрд. гривень. Використання вказаних коштів станом на 01.01.2019 року склало 3,799 млрд. гривень (63,4 % від передбаченого обсягу коштів; 88,5 % від фактично профінансованого). Низький рівень використання коштів пов'язаний з тим, що кошти державного фонду регіонального розвитку за рахунок спеціального фонду державного бюджету в обсязі 1,708 млрд. гривень не були профінансовані у зв'язку із відсутністю у 2018 році фактичного наповнення спеціального фонду бюджету за відповідним напрямом.

Левову частку коштів державного фонду регіонального розвитку у 2018 році було використано

на реалізацію проектів у наступних сферах: освіта – 32,96%; охорона здоров'я та соціальний захист – 17,39%; дорожньо-транспортна інфраструктура – 13,52%; спорт – 14,84%; культура – 9,79%. На жаль, було реалізовано проектів водопостачання та водовідведення на 58 об'єктах загальною вартістю робіт 177,2 млн грн (4,7% загальних витрат), а на проекти газо-, тепло-, енергопостачання – ще менше – всього 87,6 млн. грн (9 об'єктів) вартістю 87,6 млн грн (2,3% загальних витрат).

В цілому градація витрат коштів державного фонду регіонального розвитку у 2018 році за сферами виглядала наступним чином (рис. 7).

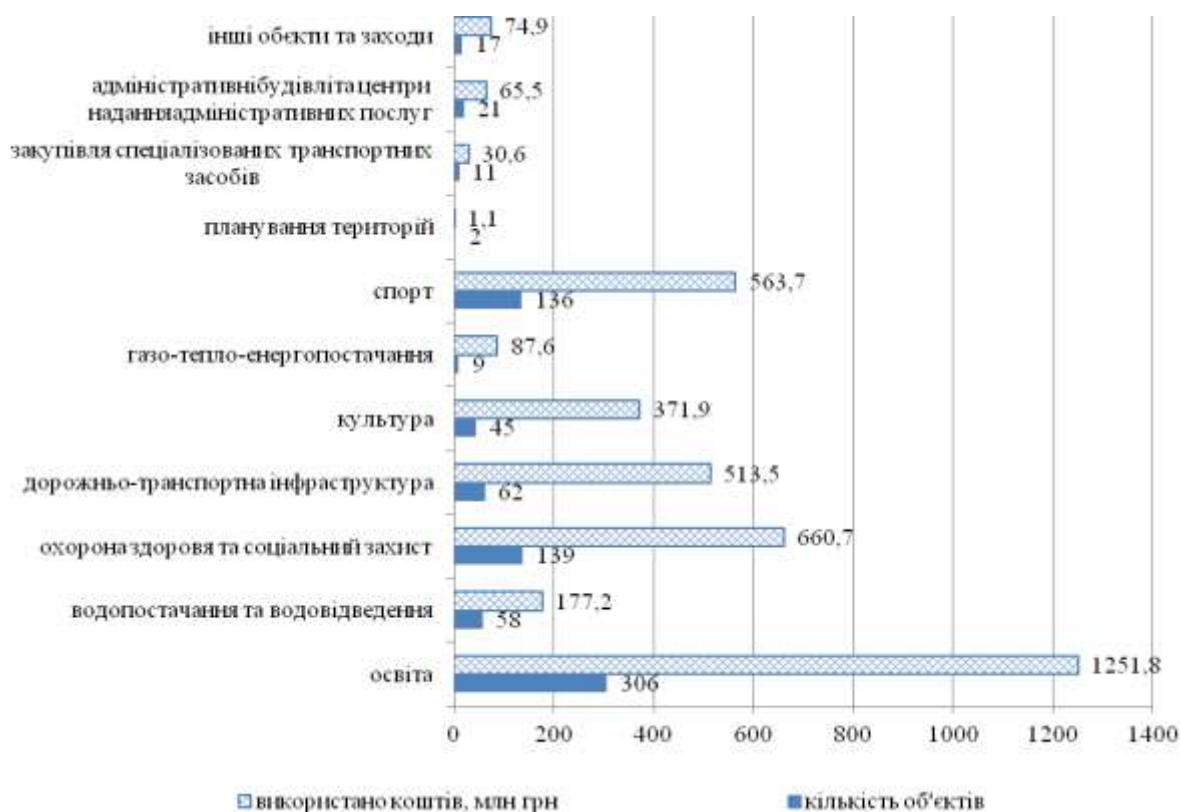

Рис. 7. Кількість реалізованих проектів та витрати коштів державного фонду регіонального розвитку у 2018 році за сферами

Джерело: [4]

На своїх офіційних веб-сайтах річні звіти про результати проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональної стратегії розвитку і плану заходів за 2018 рік оприлюднило лише 17 регіонів, серед них і Вінницька облдержадміністрація.

За даними офіційної звітності Вінницької ОДА надходження до Зведеного бюджету області за 2018 рік, з врахуванням платежів, які адмініструє державна фіскальна служба, митних платежів та надходжень інших міністерств і відомств, склали 13,9 млрд. грн. та зросли в порівнянні з відповідним періодом 2017 року майже на 20% або на 2,3 млрд. грн.

До Державного бюджету мобілізовано 6153,5 млн. грн., що на 867,1 млн. грн., або на 16,4% більше від надходжень минулого року.

В першу чергу кошти бюджету спрямовувались на фінансування соціально-культурної сфери: за 2018 рік на зазначені цілі використано 17542,8 млн. грн. - це 76,5% усіх видатків загального і спеціального фондів. З них на освіту використано 6657,1 млн. грн. (проти 2017 року збільшення у порівняних умовах на 1184,6 млн. грн. або на 21,1%), на охорону здоров'я – 3646,2 млн. грн. (збільшення проти 2017 року на 62,2 млн. грн. або на 1,7%), на соціальний захист та соціальне забезпечення – 6513,1 млн. грн. (збільшилися на 185,4 млн. грн. або на 2,9%), на культуру – 523,4 млн. грн. (збільшення у порівняних умовах на 72,7 млн. грн. або на

16,1%), на фізкультуру і спорт – 203,0 млн. грн. (збільшення на 42,0 млн. грн. або на 26,1%).

Бюджетна децентралізація та розширення повноважень територіальних громад сприяє підвищенню фінансової самостійності місцевих бюджетів та зміцненню їх фінансової основи та самоодатності. Надходження до загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад Вінницької області за 2018 рік порівняно з відповідним періодом минулого року зросли на 185,5 млн. грн., або на 22,8%, зокрема: по податку на доходи фізичних осіб – на 130,3 млн. грн. (на 27,1%), платі за землю – на 7,7 млн. грн. (на 7,0%), єдиному податку – на 25,5 млн. грн. (на 19,8%), адміністративних послугах – на 2,8 млн. грн. (на 23,9%) [5].

На наше переконання, становлення об'єднаних територіальних громад в Україні загалом та Вінницькій області зокрема дозволяє констатувати доволі динамічний процес їх формування. Водночас, існує низка невирішених проблем, як стратегічного, так і оперативного характеру, що формують ризики для успішної подальшої реалізації реформи. За результатами аналізу регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації можна виокремити ряд проблемних питань, що можуть впливати на ефективність подальшої реалізації регіональних стратегій та потребують розв'язання:

- незабезпеченість виконання більшості завдань регіональних стратегій розвитку відповідними фінансовими ресурсами;
- недостатній обсяг фінансування та його непрогнозованість;
- невчасність надходження коштів з державного бюджету для фінансування проектів; (у тому числі Державного фонду регіонального розвитку) – як правило, наприкінці бюджетного року, що унеможливило своєчасне виконання робіт.
- брак кваліфікованих кадрів;
- низька активність жителів у вирішенні питань функціонування громади та ін.

З метою подальшого розвитку місцевого самоврядування, вироблення ефективних шляхів вирішення проблем життєзабезпечення територіальних громад для вирішення вказаних проблем пропонується:

- розробляти регіональні стратегії розвитку у чіткій відповідності до законодавства, у тому числі на засадах смарт-спеціалізації;
- забезпечити прозорість розроблення стратегічних документів шляхом максимального залучення усіх заінтересованих сторін, у тому числі бізнесу, науковців та представників громадськості від ОТГ;
- враховувати тенденції та перспективи розвитку територій, що відрізняються специфікою проблем соціально-економічного розвитку (проблемних територій).
- забезпечити якісний відбір та підготовку комплексних технічних завдань на проекти, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку (унікаючи надмірної конкретизації об'єктів та учасників);
- здійснити перехід від локальних проектів до проектів, що вирішують проблеми усього регіону

або його частини, орієнтуватися на розвиток міжмуніципального співробітництва;

- активізувати роботу щодо підготовки проектів, що можуть бути реалізовані за кошти бюджетної секторальної підтримки ЄС;
- посилити контроль за виконанням вимог законодавства щодо періодичності та публічності проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації визначених регіональних стратегій і планів заходів [4].

Продовження запровадження політики децентралізації управління має стати дієвим фактором стабілізації соціально-економічної ситуації, подолання суперечностей між різними рівнями влади, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління.

Напрямами подальших досліджень вбачаємо питання стабільного забезпечення державної фінансової підтримки добровільного об'єднання територіальних громад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абрамова І. В. Теоретичне обґрунтування змісту та форм фінансового забезпечення об'єднаних територіальних громад. Вісник ЖНАЕУ. 2017. № 1 (59). т. 2. С. 9-18.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p>.
4. Звіт про результати моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики у 2018 році. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Zvit-za-rezultatami-realizatsiyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki-v-Ukrayini-u-2018-rotsi.pdf>
5. Інформація про виконання Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області за 2018 рік. URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku/17721-informatsiia-pro-vykonannia-prohramy-ekonomichnoho-i-sotsialnoho-rozvytku-vinnytskoi-oblasti-za-2018-rik>.
6. Качний О. С. Напрями удосконалення механізму розроблення та реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону. Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління. 2018. Вип. 8. С. 377-383.
7. Ляхович О. О., Ільчук О. І. Джерела фінансового забезпечення розвитку сільських територій України в умовах децентралізації. Економіка і суспільство. 2017. Випуск № 13. С. 863-867.
8. Макаренко М. В. Методика відбору пріоритетних програм регіонального розвитку при формуванні регіональної економічної політики. Економіка та держава. 2014. № 4. С. 11-14.
9. Моніторинг національного проекту Децентралізація URL: decentralization.gov.ua.

10. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 квітня 2019 р. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/396/10.04.2019.pdf>

11. Негода В. А. Нова державна регіональна політика в Україні – шлях до успіху. Інформаційний вісник РЕГІОНЕТ. - «Стратегія розвитку». 2017. № 2. С. 4-8.

12. Офіційний сайт Вінницької обласної ради. URL: obl@vinrada.gov.ua.

13. Про внесення змін до «Методики формування спроможних територіальних громад» від 24.01.2020 року №34. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-metodiki-formuvannya-spromozhnih-teritorialnih-gromad-i240120-34>.

14. Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»

(щодо спрощення процедури затвердження перспективних планів формування територій громад Автономної Республіки Крим, областей): Закон України від 30.09.2019 р. №2189. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ji00553i>.

15. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15719>.

16. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04. 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

17. Толуб'як В. С., Костецький В. В. Перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 14. С. 34-41.